

Natuke Saksaa maast ja rahvast.

Minul, nende ridade kirjutojal, on võimalik olnud mõne aja Saksaa maal elada ja maad ja rahvast saäl tunda saada. Taban neist siin paari sõna rääkida, et meie oma rahwa elu Saksaa rahwa elu lõrwa wõiksime seada.

Meie Gesti talumees kõsib muidugi kõige esite: Kuda on talupoegade elu Saksaa maal? — Öpvimise ja teaduse poolest ei ole Saksaa talupojad mitte wäga palju meie rahwast ees. Enamiste oskawad nad küll oma emakeelt lugeda, kirjutada ja ka rekendada, aga need tundmised ei ole just mitte täielised. Nimelt uuemal ajal, kus meie koolikoolid ifka enam ja enam paranewad, on noorema põlwe rahwas oma koolitarkuses pea niisama langel kui Saksaa maal. „Noh,“ ütlewad nüüd wanameelised, „ega Saksamaal talupoegi olegi, sest saäl on ju kõit Saksad ja räägimad Saksakeelt.“

„Jah, see on tõsi küll ütlen mina, et nad Saksaa keelt räägimad ja et nad Saksad on, aga see ei ole tõsi, et saäl talupoegi ei olegi. Saksaa maal on Saksad niisama talupojad, kui meie maal üks jagu Gesti talupojad on. Nemad on Saksaa talupojad. Saksaa keel ei tee kedagi peenemaks ja haritud meheks, waid üleüldine waimuharimine teeb seda. Meest, kes siin Saksaa keelt räägib, peetakse peeneks meheks, aga Saksaa maal ei tehta seda mitte, sei saäl räägib iga lündja ja karjapoiss Saksaa keelt. Sest öpime: Iga rahwa hulgas on kahte jagu inimesi: koolitatud ja koolimata. Nii on Saksaa maal koolitatud ja koolitamata Saksad. Niisama saab ka üks kord meie maal olema ja on juba nüüdki jaolt, et koolitatud ja koolitamata, haritud ja harimata Gesti wabel wabet tehtakse, aga mitte nii nagu nüüd weel tihti lugu, et haritud meest Saksaks nimetatakse ja harimata meest talupojaks. Talupoeg wõib oma seisuses, mis amsseisus on, nagu iga teine, wäga koolitatud ja haritud mees olla ja Saks kõige oma Saksaa keelega alles üdna harimata ja koolimata.“

Noh, hääl küll! Kuda aga elawad Saksaa talupojad? Siin pean küll üttema, et nende lodune elu meie talurahwa elust hoopis mõõda läheb ja see on nimelt sest Saksaa maal nõnda. Külad on saäl juba pea seda, mis siin meie maal wäiksed linnad. Kõigil pool on majad samid eht tellis-kiwidest tehtud, laud- eht liwi-latusid pääl die-latusid ei nähta kuulil. Talupoegade elutoad on rehest ära lahutatud ja on seest kirjude paberitega ära löõdud, aknatel gardinad ees ja lillid ja roosid pottides akna pääl. Nõnda on nende elu-kord hoopis peenem, kui meie talupoegadel, eht küll ka meil asi hakkab paremaks minema selle poolest.

Põllutööd tehtakse Saksaa maal rohkemast jaolt maast-natega; iseäranis sünnib see nende juures, kellel suured ja laiased põllud on. Saksaa maal elab rahwas wäga tihti, ja eht küll iga maa lapise ära on haritud ja ka põld wäga rohkestel wiljal kannab, ei saa ometi nii palju wälja, et rahwas sest wõiks elada, waid peab wõeralt maalt suure jagu ostma. Selle pärast on alam rahwas Bismargi üle wäga pahane, et ta wilja eest, mis üle raja siise tuleb, tolli maksu tabab wõtta ja et selle läbi igapäewane leib kallimaks läheb. Rohkem jagu inimesi saäl maal on käsitöölised ja peawad leiba ostma. Kõik asjad, mis käsitöö läbi tehtakse, on saäl palju odawamad kui siin. Sest see ka tuleb, et elumajad hoopis peenemad on kui meie maal.

Ka linnad on ilusamad kui meie maal. Übefordseid majasid on linnades wäga wähe leida, eht ka mitte sugugi. Uuemal ajal ei anta enam lubagi übefordseid ehitada. Selle pärast on kõit majad kolme-, nelja- eht enamkordsed. Kui meie maal linna alewitesse lähed, siis leiad, et majad saäl enamiste ifka wäiksemad ja waesemad on kui pesalinnas. Mitte nõnda ei ole lugu Saksaa maal. Berlinis, Dresdenis, Leipzigis ja mujal linnades on alewites weel ilusamad majad kui pesalinnas. Ka on üks iseäranine lasu ehitamise juures, kui maja mitmekordne saab, see on, et maja alust üks ainuke on waja teha ja teisel, kolmandal ja neljandal korral uut alust ega katust waja ei ole.